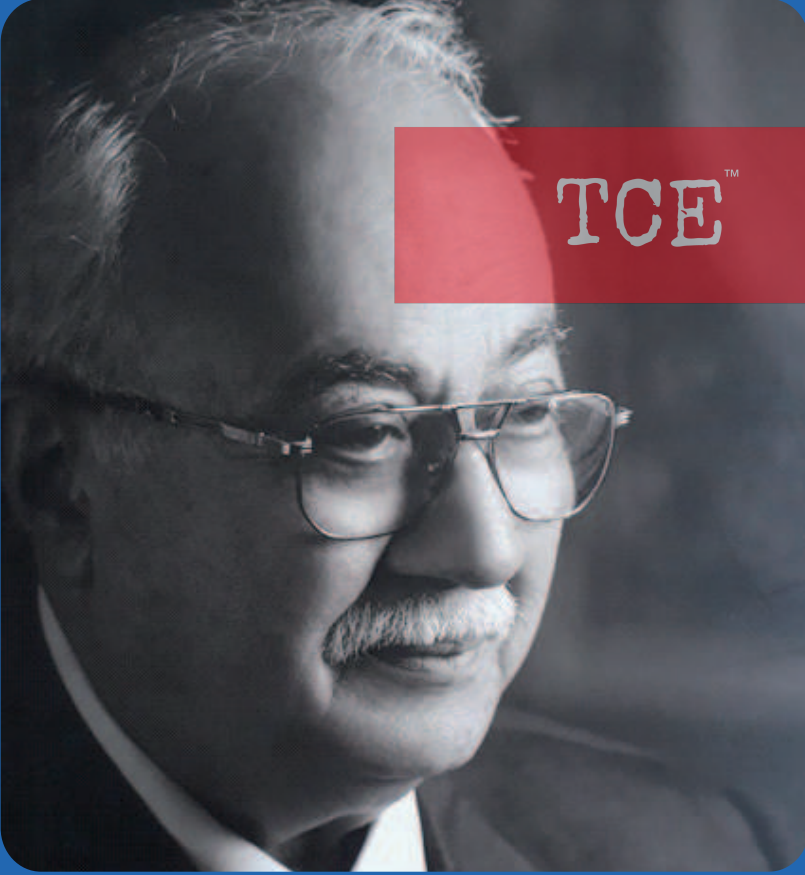
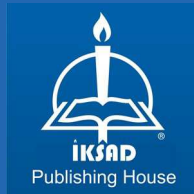

PROF. DR. ABDULHALUK MEHMET ÇAY 35. YIL ARMAĞAN KİTABI

Editör Dr. Öğr. Üyesi Alev DURAN

PROF. DR. ABDULHALÛK MEHMET ÇAY
35. YIL ARMAĞAN KİTABI

TCE™

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Alev DURAN

İstanbul/ 2020

Copyright © 2020 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced,
distributed or transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or
mechanical methods, without the prior written permission of the publisher,
except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other
noncommercial uses permitted by copyright law. Institution of Economic
Development and Social
Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TURKEY TR: +90 342 606 06 75

USA: +1 631 685 0 853

E mail: iksadyayinevi@gmail.com

www.iksad.net

ICE™

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.
Iksad Publications – 2020©

ISBN: 978-625-7954-81-5

Cover Design: İbrahim KAYA

January / 2020

Ankara / Turkey

Size = 16 x 24 cm

Yayın/ Bilim Kurulu

Prof. Dr. Mehmet Münir ATALAR

Prof. Dr. Metin AKAR

Prof. Dr. İsmail ÖZÇELİK

Doç. Dr. Ahmet OĞUZ

Dr. Öğr. Üyesi Alev DURAN

Dr. Öğr. Üyesi Burak KOCAOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÇELİK

Dr. Öğr. Üyesi Ferdi AKBAŞ

Dr. Öğr. Üyesi N. Selcen KORKMAZCAN

Dr. Öğr. Üyesi M. Hakan ÖZÇELİK

Dr. Fatma ÇALIK ORHUN

Öğr. Gör. Özge YÜCESOY ATBAKAN

Yazarlar

Prof. Dr. Ali SARIKOYUNCU

Prof. Dr. Ayten SEZER ARIĞ

Prof. Dr. Esra SARIKOYUNCU DEĞERLİ

Prof. Dr. İlhami DURMUŞ

Prof. Dr. İsmail ÖZÇELİK

Prof. Dr. Mehmet ÇANLI

Prof. Dr. Muhammet Beşir AŞAN

Prof. Dr. Münir ATALAR

Prof. Dr. Necmi UYANIK

Doç. Dr. Ali DENİZLİ

Doç. Dr. Cengiz KARTIN

Doç. Dr. Turan AKKOYUN

Dr. Öğr. Üyesi Alev DURAN

Dr. Öğr. Üyesi Burak KOCAOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Ferdi AKBAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Gökçen ÇATLI ÖZEN

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÇELİK

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BİLGİN

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Hakan ÖZÇELİK

Dr. Öğr. Üyesi Nezihe Selcen KORKMAZCAN

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan SONAT

Dr. Kur. Alb. Mehmet ÇANLI

Dr. Fatma ÇALIK ORHUN

Dr. Yaşar KALAFAT

Uzm. Mehmet DERİ

İÇİNDEKİLER

EDİTÖR'DEN.....1

Prof. Dr. Abdulhalûk Mehmet ÇAY'ın ÖZGEÇMİŞİ.....3

1. BÖLÜM:

MİLLİ MÜCADELE'DE KÜTAHYA SANCAĞI DİN ADAMLARI

Prof. Dr. Ali SARIKOYUNCU - Prof. Dr. Esra SARIKOYUNCU
DEĞERLİ.....17

2. BÖLÜM:

BALKANLARDAKİ 150'LİKLERİN SÜRGÜN YILLARI

Prof. Dr. Ayten SEZER ARIĞ.....59

3. BÖLÜM:

BİNBAŞI NOEL'İN ANADOLU MİSYONU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Doç. Dr. Cengiz KARTIN.....75

4. BÖLÜM:

BERLİN KONFERANSI VE ERMENİ MESELESİNİN BİR DEĞERLENDİRMESİ: KÂTİP MİNAS ÇERAZ'IN NOTLARI

Dr. Öğr. Üyesi Alev DURAN.....107

5. BÖLÜM:

KIBRIS'TA KANLI NOEL-1963 YUNAN VE RUM İKİLİSİNCE TÜRK HALKININ YOK EDİLMEMEYE ÇALIŞILMASI

Doç. Dr. Ali DENİZLİ.....127

6. BÖLÜM:**TÜRK MECLİS GELENEĞİNİN OLUŞMASINDA 1913
TARİHLİ İDARE-İ UMUMİYE-İ VİLAYAT KANUN-U
MUVAKKATININ YERİ VE ÖNEMİ**

Dr. Öğr. Üyesi Burak KOCAOĞLU.....173

7. BÖLÜM:**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ’NİN İLANINI
HAZIRLAYAN SİYASİ NEDENLER**

Dr. Fatma ÇALIK ORHUN.....185

8. BÖLÜM:**AYDIN İLİNDE İÇ GÖÇ HAREKETİNİN TARİHİ GELİŞİMİ
(2008-2018)**

Dr. Öğr. Üyesi Ferdi AKBAŞ.....201

9. BÖLÜM:**KÜLTÜR ÜZERİNE TOPLUMBİLİMSEL BİR DERLEME**

Dr. Öğr. Üyesi Gökçen ÇATLI ÖZEN.....223

10. BÖLÜM:**İSKİTLERİN KÖKENİ ÜZERİNE**

Prof. Dr. İlhami DURMUŞ.....235

11. BÖLÜM:**İBNİ HALDUN’UN İKTİDAR GÜCÜNÜN YOZLAŞMASI
FİKRİNE KARŞI BAZI OSMANLI DÜŞÜNÜRLERİNCE ÖNE
SÜRÜLEN TEDBİR VE UYGULAMALAR**

Prof. Dr. İsmail ÖZÇELİK.....263

12. BÖLÜM:**KÛTÜ’L-AMARE ZAFERİ’NİN ASKERİ YÖNDEN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Dr. Öğr. Üyesi M. Hakan ÖZÇELİK.....287

13. BÖLÜM:**TÜRK MİTOLOJİSİNDE VE OĞUZNAMELERDE KUŞLAR**

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BİLGİN.....313

14. BÖLÜM:**MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ TÜRK-YUNAN ASKERİ VE SİVİL ESİRLERİNE GENEL BİR BAKIŞ**

Prof. Dr. Mehmet ÇANLI - Dr. Kur. Alb. Mehmet ÇANLI.....331

15. BÖLÜM:**BÜYÜK SURIYE PLANI VE ARAP DÜNYASI**

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÇELİK.....357

16. BÖLÜM:**NUTUK'UN YAZILMASI VE SÖYLENMESİNDE UYGULANAN STRATEJİ**

Dr. Kur. Alb. Mehmet ÇANLI.....375

17. BÖLÜM:**DOĞU AVRUPA TÜRLÜK ARAŞTIRMALARI ARKEOLOJİK KAYNAKLAR VE İSKİT KURGANLARI**

Prof. Dr. Muhammet Beşir AŞAN.....409

18. BÖLÜM:**YUNANİSTAN'IN ÜLKEMİZE YÖNELİK EMELLERİ: PONTUSÇULUK VE PATRİKLİK SİYASETİ**

Prof. Dr. Münir ATALAR – Uzm. Mehmet DERİ.....429

19. BÖLÜM:**SAVAŞIN VE ÇAĞDAŞLAŞMANIN İÇİNDE BATICI BİR AYDINDA ALMANYA ALGISI**

Prof. Dr. Necmi UYANIK.....451

20. BÖLÜM:

SOĞUK SAVAŞ HAZIRLIKLARINDA TÜRKİYE’NİN YERİ

Dr. Öğr. Üyesi N. Selcen KORKMAZCAN.....473

21. BÖLÜM:

**İRAN ORDU MODERNLEŞMESİNİ OSMANLIDAN
(KOMŞUDAN) OKUMAK: XX. YÜZYILIN İLK ÇEYREĞİNDE
İSVEÇ SUBAY TEŞKİLATININ İRAN’DAKİ FAALİYETLERİ
VE BUNUN İSTANBUL-TAHRAN HATTINA YANSIMASI**

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan SONAT.....501

22. BÖLÜM:

**FETİHTEN-BATININ ÜSTÜNLÜĞÜNE DEVLET YÖNETİMİ
ÜZERİNE DÜŞÜNCELER**

Doç. Dr. Turan AKKOYUN.....519

23. BÖLÜM:

**BİR DEVRİN PERDE ARALIKLARI İLE BİRLİKTE MİLLÎ
KİMLİK KONULU STRATEJİLER**

Dr. Yaşar KALAFAT.....541

7. BÖLÜM

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN İLANINI HAZIRLAYAN SİYASİ NEDENLER

Fatma ÇALIK ORHUN*

Giriş

Akdeniz'in en büyük üçüncü adası olan Kıbrıs sahip olduğu jeopolitik ve jeostratejik önem nedeniyle tarih boyunca sürekli bir mücadeleye sahne olmuş, değişik toplum ve medeniyetlerin egemenliği altında kalmıştır. 1571 yılında Lala Mustafa Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu tarafından fethedilmesiyle Osmanlı hakimiyetine giren Kıbrıs, adada Osmanlı hakimiyetinin sürdüğü yaklaşık üç asır boyunca barış ve huzur içerisinde yaşamıştır. Ruslarla savaşta oldukları bir dönemde İngilizlerin ittifak teklifini kabul etmek zorunda kalan Osmanlılar, adayı anlaşma ile İngilizlere devretmiştir. 1878 yılında Osmanlı hâkimiyetinin sona ermesi ve adanın yönetiminin İngiltere'ye devredilmesi ile bu barış ve huzur ortamı yerini adada bulunan Türk ve Rum toplumları arasında yaşanan ve temelinde Rumların adayı Yunanistan ile birleştirme çabalarının sebep olduğu ve zaman zaman kanlı olayların da yaşandığı bir mücadele ortamına bırakmıştır.

Türkiye tarihi, siyasi ve kültürel bağları, adanın Anadolu'nun bir parçası olması ve ülke savunmasında büyük önem arz etmesinden dolayı Kıbrıs'a hep büyük önem vermiştir. Buna karşılık Yunanistan kendi topraklarından çok uzakta bulunan Kıbrıs'ı megalı idea²³⁶ çerçevesinde değerlendirmiş ve adadaki Türk varlığını hiçe sayarak Enosis'i²³⁷ bir an önce gerçekleştirmek üzere adayı tek başına sahiplenmek istemiştir.

* Dr. Edirne (ftmcalik@gmail.com)

²³⁶Megalı idea ile Yunanlılar, büyük başkent olarak kabul ettikleri Konstantinapolis (İstanbul) başta olmak üzere geçmişte yaşadıkları toprakları ele geçirerek kendilerine ait olduğunu iddia ettikleri Doğu Roma Devleti'ni yeniden canlandırmayı amaçlamaktadırlar. Hasan Demirhan, **1914-1918 Yılları Arasında Yunanistanda Yaşanan Gelişmeler**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008, s.18.

²³⁷Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu Cumhurbaşkanı olan Rauf Denktaş'ın tanımı ile Enosis "Mora yarımadasında kurulan küçük Yunanistan'ın

Kıbrıs Barış Harekatına Giden Yol

Yunanistan'ın bu yaklaşımı ile birlikte Enosis ve Megali İdea saplantısı Kıbrıs adasının kanayan bir yara haline dönüşmesine sebep olmuştur. 1960'lı yıllarda EOKA (Ethniki Organosis Kypriou Agoniston: Kıbrıslıların Millî Mücadele Örgütü) tarafından Kıbrıslı Türklere uygulanan şiddet olayları ve Akritas planı çerçevesinde adadaki Türk varlığının tamamen ortadan kaldırılmasına yönelik girişimler büyük umutlarla kurulan ve iki toplumdan da temsil edildiği Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yıkılmasına sebep olmuştur.²³⁸

1970'li yıllara gelindiğinde ise bir yanda EOKA'nın Türkleri hedef alan saldırıları diğer tarafta ise Makarios'un tutumu adada ki huzursuzluğu arttırmış, Türk ve Rum toplumları arasındaki anlaşmazlıkların şiddetlenmesine neden olmuştur.²³⁹ EOKA komutanı Gravis'in, Enosis'i bir an önce gerçekleştirme fikrine karşılık Makarios'un Kıbrıslı Türkleri öncelikle ekonomik olarak çökerterek onların direncini kırmak düşüncesi bir süre sonra bu ikili arasında iktidar mücadelesine dönüşmüş ve adayı özellikle Türkler açısından daha da yaşanmaz bir hale getirmiştir. 1974 yılında Rum Milli Muhafız Kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen bir darbe ile Makarios'un devrilmesi sonrasında adada yaşayan Türklerin durumundan endişe duyan garantör ülke konumundaki Türkiye, Kıbrıs'a yaptığı askeri bir müdahale ile bir yandan Kıbrıs Türklerinin emniyetini garantiye almış diğer yandan da garantörlüğün kendisine verdiği hak ve yetkileri korumayı başarmıştır.²⁴⁰

Türk ve Rum toplumlarının ortak kurucu olarak nitelendirildiği Kıbrıs Cumhuriyeti'nde egemenlik bu iki topluma

yavaşça genişleyerek Büyük İskender'in imparatorluğunu kurmak siyasetini ortaya koyan bir tabirdir". Rauf Denктаş, Yeniden 12'ye 5 Kala, Remzi Kitabevi, İstanbul 2005, s. 60.

²³⁸Ulvi Keser, **Kızılay Belgeleri Işığında Kıbrıs Barış Harekâtı 1974**, Pulat Basımevi Ankara s.58-61.

²³⁹EOKA eylemleri için bk. Gençlik, Spor, Köy ve Halk Eğitim Dairesi, **Akritas Planı: "Türk İmha Planı"**, Ergenekon Yayınları, Lefkoşa 1972; Makarios Druostis, **Karanlık Yön EOKA**, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa 2007.

²⁴⁰Bülent Şener, "Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Meşruiyeti ve Uluslararası Hukuk Açısından Bir Değerlendirmesi". **Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi Ve Geleceği, Uluslararası Sempozyumu**, Bildiriler Kitabı Yayına Hazırlayan: Duygu Türker Çelik, Ankara, 2014, s.395.

devredilmişti. Bu nedenle öncelikli olarak birbirlerinin hukukunu gözetmek ve iyi niyetli davranmak zorunda olan iki toplumdan Türkler üzerlerine düşen görevleri yerine getirirken, kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'ni de sorunun çözümü olarak değerlendirmişlerdir.²⁴¹ Buna karşın Rum toplumu, Türklerin sahip olduğu tüm hakları engellemeyi amaçlayarak mevcut düzeni Enosis'e ulaşmak üzere kullanmayı planlamışlardır.²⁴² Bu durumu “*Kıbrıs Rumları, EOKA kahramanları tarafından başlatılan işi tamamlamak için çalışmalıdırlar. Mücadele yeni bir şekilde devam ediyor ve hedefimize ulaşınca kadar devam edecektir.*” sözleriyle ifade eden Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Makarios, Rum tarafının gerçek niyetini de ortaya koymuştur.²⁴³

Vakit kaybetmeden girişimlere başlayan Rum tarafı 1962 yılında önce anayasanın 173. Maddesi gereği Lefkoşa, Larnaka, Baf, Magosa ve Limasol şehirlerinde Türk ve Rum kesimlerince ayrı ayrı kurulması gereken belediyelere izin vermemişlerdir. Bu şehirlerde tek belediye kurulmasını ve Türklerin bu belediyelerde nüfusları oranlarında temsil edilmesini isteyen Rumlar, bu konuda Türkleri haklı bulan Anayasa Yüksek Mahkemesi Başkanını baskı ve tehditlerle istifaya zorlamışlardır.²⁴⁴

1963 yılına gelindiğinde ise Makarios Kıbrıs Cumhuriyeti anayasasının uygulanmasının mümkün olmadığını ve iki toplumu birbirinden uzaklaştırdığını savunarak anayasanın değiştirilmesi talebinde bulunmuştur. Anayasa kaynaklı olduğu iddia edilen pekçok problemin Rumların hukuk dışı uygulamalarından kaynaklanıyor olmasına rağmen sorunun kaynağının anayasa olduğu tezi ısrarla vurgulanarak bu yönde bir algı oluşturulmaya çalışılmıştır.²⁴⁵ Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması üzerinden henüz üç sene gibi kısa bir süre geçmiş olmasına rağmen Rumların anayasayı değiştirme girişimi Türk tarafının tepkisini çekmiştir.

²⁴¹Pierre Oberling, **Bellapais'e Giden Yol**, (Çeviren: Mehmet Erdoğan), Gnkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1987 s. 51.

²⁴² Enver Bozkurt ve Havva Demirel **Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Kapsamında Kıbrıs Sorunu**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2004, s.26.

²⁴³Sebahattin İsmail, **Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Nedenleri-Gelişimi-Sonuçları**, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul, 1988 s. 35.

²⁴⁴Rauf Denktaş, **Kıbrıs Girit Olmasın**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004, s.121.

²⁴⁵Erol Mütercimler, **Satılık Ada Kıbrıs, Kıbrıs Barış Harekâtının Bilinmeyen Yönleri**, Alfa Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2007.

Türk tarafının tepkisine aldırış etmeyen Rumların ısrarla anayasayı değiştirme girişimi adadaki gerilimi tırmandırmış ve iki toplum arasında şiddet olayları başgöstermiştir. Türkiye'nin bu girişimlere sessiz kalmayacağını farkında olan Makarios ise anayasanın değişmesi konusunda kararlı olduğunu ve buna karşılık olarak Türkiye tarafından atılacak adımların ve kuvvet kullanımının saldırganlık olacağını ileri sürmüştür.²⁴⁶

Tek amacı Türkiye'yi ve Kıbrıslı Türkleri tahrik etmek olan bu girişimin ardından Rum tarafı bu kezde Akritas Planı'nı devreye sokmuştur. Planın temel amacı Zürih ve Londra Antlaşmaları'nda Türk tarafının elde ettiği kazanımları ortadan kaldırmak suretiyle Kıbrıslı Türkleri basit bir azınlık statüsünde bırakmaktır. Rumlar bu hedeflerine ulaşmak için dış müdahalelere de fırsat vermeyecek sınırlar dahilinde Türkleri ezmeyi ve dağıtmayı amaçlamışlar, ancak bu mümkün olmazsa Türk toplumunun adadaki varlığının yok edilmesi ile her halükarda Enosis'in gerçekleştirilmesini planlamışlardır.²⁴⁷ Plan çerçevesinde bir yandan uluslararası alanda mücadeleyi sürdürmeyi diğer yandan ise Kıbrıslı Türklerin anayasal değişiklikleri kabul etmesi için askeri nitelikli şiddet eylemlerini uygulamayı düşünen Rumlar, çok geçmeden harekete geçmişlerdir. Başlattıkları tedhiş hareketini hızlandıran Rumlar 21 Aralık 1963 günü Kanlı Noel²⁴⁸ olarak bilinen şiddet olaylarını gerçekleştirmişlerdir²⁴⁹.

Bir türlü uslanmak bilmeyen Rumlar 15 Kasım 1967'de de Türklere ait olan Geçitkale ve Boğaziçi köylerine saldırarak 28

²⁴⁶Murat Ercan, "Türk Dış Politikasında Kıbrıs", Ed: Murat Ercan, **Değişen Dünyada Türk Dış Politikası**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2011, s. 366.

²⁴⁷Ahmet C. Gazioğlu, **Kıbrıs'ta Cumhuriyet Yılları ve Ortaklığın Sonu (1960-1964)**, Lefkoşe: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, 2003, s.161.

²⁴⁸Mustafa G. Aksaygun, "Kıbrıs Türk Milli Mücadele Tarihinde Kanlı Noel", **Denктаş'a Armağan**, Ed. Yakan Cumalıoğlu- Erol Cihanigir, Turan Vakfı Yayınları, Ankara 2000, s.44-45.

²⁴⁹Tarihe Kanlı Noel olarak geçen ve iki Türk'ün öldürülmesi ile başlayan olaylar, bu durumu protesto eden Türklere ateş edilmesi, Türk Büyükelçilik binasına, Atatürk büstüne ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fazıl Küçük'ün ikametgâhına yapılan saldırılar ile devam etmiştir. Sonrasında ise öncelikli hedefleri olan Lefkoşe'de yaşayan Türklere saldıran Rumlar burada da iki Türk'ü vahşice öldürmüşler, olayların önlenmesi çağrısı cevap bulmayan Türkiye ise garantörlük hakkını kullanarak harekete geçmek zorunda kalmıştır.

Türk'ün şehit olmasına yol açmışlardır.²⁵⁰ TBMM'nin aynı gün hükümete Türk Silahlı Kuvvetleri'ni yabancı ülkelere gönderme iznini vermesi üzerine bu köyleri boşaltan Rumlar 1971'de bu kez EOKA eliyle gerçekleştirilen terör eylemleri ile Türkleri sindirmeye çalışmışlardır.

Türkiye'yi Kıbrıs'a askeri bir müdahalede bulunmaya iten nihai sebep ise 15 Temmuz 1974 tarihinde o dönem Yunanistan'da iktidarda bulunan albaylar cuntası tarafından Makarios'u devirmek üzere gerçekleştirilen darbe olmuştur.²⁵¹ Darbenin ardından Cumhurbaşkanlığı görevine getirilen EOKA-B²⁵² örgütünün lideri Nikos Sampson vakit kaybetmeden Helen Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir. Bu durumun adanın Yunanistan'a bağlanması anlamını geleceğini gören Türkiye garantör devlet olma yetkisi ve Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran uluslararası anlaşmalar gereği Kıbrıs Barış Harekati'nı gerçekleştirmiştir.²⁵³

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İlanına Giden Süreç

1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin eşit ve kurucu ortağı olan Kıbrıslı Türklerin, Kıbrıslı Rumlar tarafından Kıbrıs Cumhuriyeti'nden atılmasının ardından, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde görev alan Kıbrıslı Türkler, 1964 yılından 1967 yılına kadar “Genel Komite” olarak işlevlerini yürütmüş, 28 Aralık 1967 yılında “Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi” kurmuşlardır.

Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi'nin devam etmekte olduğu 1972 yılında alınan bir kararla “geçici” sözcüğü kaldırılarak yönetim, “Kıbrıs Türk Yönetimi” adını almıştır. İkinci Kıbrıs Barış Harekati'ndan sonra Kıbrıs'ta fiilen iki bölgenin oluşması ve

²⁵⁰Müge Vatansever, “Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** Cilt: 12, Özel S., 2010, s.1514.

²⁵¹Şevki Kıralp, “1967-1974 Döneminde Kıbrıs Sorunu ve Türkiye ile Yunanistan'ın Kıbrıs Politikaları”, **Journal of History Culture and Art Research**, 7(2), 2018 s.454.

²⁵²EOKA-B ifadesi ilk kez darbenin ardından BMGK'de bir konuşma yapan Makarios tarafından kullanılmıştır. Makarios EOKA-B ifadesi ile kendisi tarafından da onaylanan terör eylemlerini gerçekleştiren EOKA örgütü ile 1971 yılından itibaren Yunanistan Askeri Cuntası tarafından desteklenen ve kendisini de hedef alan EOKA örgütünü ayırmak istemiştir.

²⁵³ Fatma Çalık Orhun, “Reasons Leading to the Cyprus Peace Operation and Developments in the Cyprus Problem After The Operation”, **ASOS Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl:7, Sayı:93, Haziran 2019, s.418.

Kuzeyde Türklerin etkin ve sürekli bir denetim kurmaları, İngiliz üssüne sığınan on bine yakın Türk'ün Kuzey'e, Kuzey'de yaşayan Rumların Güney'e geçmiş olmaları, özellikle I. Cenevre Antlaşması ile "Kıbrıs'ta fiilen Kıbrıs Rum Rum toplumu ve Kıbrıs Türk toplumuna ait olmak üzere iki muhtar idarenin mevcut bulunduğu" kabulü, yeni bir siyasal adımın uygun şartlarını oluşturmuştur. Bu tarihten sonra yeni bir kararla, yönetim, "Otonom Türk Yönetimi" adını aldı. Ancak Kıbrıs Rum Yönetiminin, Kıbrıs Cumhuriyeti ünvanını gasb ederek, Kıbrıs'ın tek meşru yönetim olduğu iddialarından vazgeçmemesi, gelişen yeni sosyal ve ekonomik gereksinimleri karşılamak için, yeni bir siyasal ve idari örgütlenme zorunluluğu yaratmıştır.

Klerides'in 10 Şubat 1975'de Türk tarafına ilettiği önerilerinde, Türk idaresine tabi tutulacak bölgelerin toplam yüz ölçümünün adadaki nüfus oranı ölçüsünde olması, mevcut mal varlığı haklarının korunması ve Kıbrıs'ın herhangi bir bölgesinde veya kesiminde mal varlığı haklarının iktisabı, zilyetliği ve istifadesi dahil olmak üzere, anayasa tarafından garanti edilmesini istenmesi, bütün askeri kuvvetlerin süratle geri çekilmesi, göçmenlerin evlerine dönmelerini, koşulsuz talep etmesini, yeni bir siyasal statüye doğru adımını hızlandırmıştır. Klerides bu önerileri ile Kıbrıs'ta iki otonom idarenin varlığını ve iki bölgeyi statüyü de reddetmiş, Kıbrıs'ta Türklere ne tür azınlık hakları verilebilir tartışmasını başlatmak istemiştir.

Bunun karşısında Kıbrıs Türk halkı, 1974 Cenevre görüşmelerinden itibaren savunduğu iki bölgeyi coğrafi ayrılığa dayalı Federal sistem önerilerine uygun olarak Feder Devlet kanadını oluşturmayı kararlaştırdı. 13 Şubat 1975 tarihli Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Yasama Meclisi toplantısında Bakanlar Kurulu ve Yasam Meclisi'nin ortak kararını açıklayan Denktaş, "Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin oy birliği ile kurulduğunu" açıkladı. Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kuruluşundan sonra oluşan Kurucu Meclis tarafından hazırlanan Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası 8 Haziran 1975 tarihinde Halk Oylamasına sunularak kabul edilmiştir.²⁵⁴

²⁵⁴ Hünet Tuncer, **Kıbrıs Sarmalı Nasıl Bir Çözüm?**, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2. Baskı, 2012, s. 94.

1968 yılından itibaren iki toplum arasında Birleşmiş Milletlerin şemsiyesi altında devam eden çözüm arayışları Federe Devletin ilanını ile Rumların inisiyatifıyla son verilmiştir. BM iki toplum arasında yeni bir çözüm sürecinin başlatılması için girişimlerde bulunmuş ve 28 Nisan 1975’de görüşmeler başlamıştır. 6 tur devam eden görüşmelerin, son turunda 12 Şubat 1977 tarihli Denктаş-Makarios zirvesinden sonra 7 Nisan 1977’de nihayet bulan Viyana Görüşmeleri başlamıştır. Viyana görüşmeleri, 5. turdan Kıbrıs Rum tarafının görüşme masasına oturmak istememesi nedeniyle son bulmuştur. Denктаş’ın 9 Ocak 1977 tarihli mektupla bulunduğu çağrıya Makarios’un olumlu cevap vermesiyle iki lider arasında 27 Ocak ve 12 Şubat 1977 tarihinde Lefkoşa’da yaptıkları görüşmeler ve bu görüşmeler sonucunda imza ettikleri Dört İlke Antlaşmasıyla son bulmuştur. Dört İlke Antlaşması daha sonraki Kıbrıs sorununa çözüm arama girişimlerinin de temelini oluşturmıştır.²⁵⁵ Dört İlke Antlaşması’nın kararları ise şöyledir;

Bağımsız, bağlantısız, iki toplumlu bir federal cumhuriyet,

Her bir toplumun idaresi altındaki toprak; ekonomik hayatıyet veya verimlilik ile arazinin mülkiyet durumunun ışığında müzakere edilmesi Dolaşım hürriyeti, yerleşme hürriyeti ve mülkiyet hakkı ile diğer somut konular gibi sorunları, iki toplumlu federal sistemin ana temeli ve Kıbrıs Türk toplumu için ortaya çıkabilecek bazı pratik güçlükler dikkate alınarak müzakereye açık tutulacak, Merkezi federal hükümetin yetki ve görevleri, devletin iki toplumlu hüviyetini dikkate alarak ve ülkenin birliğini koruyacak şekilde tespit edilecektir.

Makarios'un 3 Ağustos 1977'de ölümü, toplumlar arası görüşmelerin kesilmesine ve Mayıs 1979 tarihindeki Denктаş ile Kiprianu zirvesine kadar belirsiz bir hal almasına neden olmuştur. Kıbrıs Rum Temsilciler Meclisi Başkanı olan Spiros Kiprianu, Makarios'un ölümünden sonra Başkan Vekili olmuştur. Daha sonra da 5 Şubat 1978 tarihinde Rumlar tarafından Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Daha sonra Denктаş ve Kiprianu bir araya gelmiş ve görüşmelerin devam etmesi için her iki taraf da sorunun anayasal ve

²⁵⁵ Yasin Coşkun, “Kıbrıs Türk Federe Devleti’nin (KTFD) İlanından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin (KKTC) Kuruluşuna Kadar Olan Süreçte Kıbrıs Sorunu (1975-1983)”, *ASOS Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl:6, Sayı:64, Ocak 2018, s.

bölgesel yönü hakkında somut ve tatmin edici bir teklif sunmayı kabul etmiştir.²⁵⁶

BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim aracılığıyla Denктаş ile Kiprianu 19 Mayıs tarihinde yapılan açıklamada iki liderin görüşmelere temel teşkil edecek 10 maddelik bir anlaşmaya vardıkları açıklanmıştır. Bu maddeler:

Toplumlar arası görüşmeler 15 Haziran 1979'da yeniden başlayacaktır.

Görüşmelerin temeli 12 Şubat 1977 tarihli Denктаş-Makarios anlaşması ve BM'nin Kıbrıs'la ilgili kararları olacaktır.

Cumhuriyetin tüm yurttaşlarının insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı gösterilmelidir.

Görüşmeler tüm toprak ve anayasa konularını kapsayacaktır.

Maraş'la ilgili bir anlaşmaya varılması halinde, diğer yörelerle ilgili anlaşma beklenmeden Maraş açılacaktır.

Görüşmelerin sonucunu olumsuz şekilde etkileyecek hareketlerden kaçınılması ve iyi niyet, karşılıklı güven ve olağan koşullara dönüşü kolaylaştırabilecek pratik önlemler alınmalıdır.

Kıbrıs Cumhuriyeti askerden arındırılacaktır.

Cumhuriyetin bağımsızlığı, egemenliği, toprak bütünlüğü ve bağlantısızlığı, bir başka ülke ile kısmen veya bütün olarak birleşmesi veya ayrılmanın herhangi bir şekline karşı gereken garantiler olacaktır.

Görüşmeler gecikmelerden kaçınılarak sürekli ve temelli bir şekilde sürdürülecektir.

Toplumlar arası görüşmeler Lefkoşa'da yapılacaktır.²⁵⁷

Denктаş ve Kiprianu arasındaki görüşmeler zaman zaman kesintiye uğrayarak devam etmişse de bir sonuç alınamadan son bulmuştur. Kıbrıs'ta iki toplumun liderleri arasında bir sonuç alınamaması üzerine BM devletler tekrar devreye girmiştir. Arjantinli diplomat olan BM Genel Sekreteri Özel Temsilcisi Hugo Gobbi göreve gelmiştir. BMGS Gobbi'nin çabaları sonucu müzakereler tekrar başlatmışsa da çözüm arayışları sonuçsuz

²⁵⁶ Tuncer, a.g.e, s.96-98.

²⁵⁷ Coşkun, s.134-135.

kalmıştır. Bunun en önemli nedeni de Kıbrıs Rum tarafının sorunu uluslararası platformlara taşıma çabaları olmuştur.²⁵⁸

Gerek Kıbrıs Rum tarafı gerekse Yunan Hükümeti bir yandan Genel Sekreterin kişisel çabalarını destekleyeceklerini ifade ediyorlar ancak diğer yandan da Papandreu ve Kipriyanu hükümetleri Türk askerinin Kıbrıs'tan çekilmesi ve Türkiye'ye yapılan askeri yardımın kesilmesi konusunda iki yönlü bir kampanya yürütüyorlardı. Ne var ki, ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Richard Burt'un Ankara'da yaptığı açıklamada ABD'nin yaptığı yardımın arttırılacağını söylemesi Atina'ya yapılması planlanan ziyaretin iptal edilmesine neden olmuştu. Bu politika doğrultusunda Rum tarafı sorunun uluslararası platformda yer almasının sağlayacağı avantajların bilincinde olarak 1983 yılının Nisan ayında BM Genel Kurulu'na başvurarak 13 Mayıs 1983 tarihli ve 37/253 sayılı kararın alınmasını sağlamıştır.²⁵⁹

Kıbrıs Rum tarafının tezlerine çok yakın ifadeler içeren bu karar, ayrıca Kıbrıs konusunda uluslararası bir konferans fikri de desteklenmiştir. Bu bağlamda toplumlararası görüşmeleri sonuca ulaşacak şekilde Genel Sekreterin nezaretinde sürdürmeye ve Genel Sekreteri iyi niyet görevi çerçevesinde gerekli eylemlerde bulunmaya çağrıda bulunmuştur.

Genel Kurul'da alınan 37/253 sayılı karar Türk tarafının bakış açısından değerlendirildiğinde 1977 ve 1979 Zirve Antlaşmalarına aykırı bir ifade taşımaktadır. Kararın 2. maddesi “Kıbrıs Cumhuriyeti”nin ve insanların Kıbrıs toprakları ve doğal kaynakları üzerinde egemenliğini ve tam kontrolünü onaylıyor ve diğer devletleri de Kıbrıs Devleti'nin bu haklarını uygulamasına yardımcı olmaya çağırıyordu. Kıbrıs Rum Hükümeti'ne egemenliğini genişletme yetkisi tanımaktadır.²⁶⁰

Görüşmeler yine çıkmaza girmişti çünkü Türk tarafının bakış açısına göre Rum Yönetimi'nin pozisyonunu destekleyen bu kararı alan Genel Kurul toplumlararası müzakerelerin temelini yok etmekteydi. Kıbrıs Rum Yönetimi Genel Sekretere açıkça adadaki

²⁵⁸ Fatma Çalık Orhun, **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. Denktaş'ın Annan Planı Sürecindeki Mücadelesi**, İstanbul: Hiper Yayın, 2019, s.79.

²⁵⁹ H. Fikret Alasya, **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları:71, Seri:III, Sayı: A.18, Ankara 1987, s.67.

²⁶⁰ Kıvanç Ulusoy, **Doğu Akdeniz'de Güç Mücadelesi ve Kıbrıs Sorunu**, Ankara: USAK Yayınları, 2015, s.38.

Türk askeri geri çekilmedikçe bir çözümün mümkün olmayacağını bildirmiştir. Yunan Dışişleri Bakan Yardımcısı Carolos Papoulias da Mayıs 1983'te Türk askerinin geri çekilmesinin verimli müzakereler için adeta bir ön şart olduğunu belirtmiş ve aksi halde Yunanistan'ın da askeri bir cevabı olacağını eklemişti. Papandreu ve Kipriyanu'nun çabaları ile Genel Kurul'da bu kararın alınması toplumlararası görüşmeleri göz ardı etmekle kalmamış, sorun üye ülkelerden birinin topraklarının işgal edilmesi olarak algılanmaya devam edilmişti.²⁶¹

Kıbrıs Türk tarafı 13 Mayıs'ta Genel Kurul'un aldığı bu karardan sonra 31 Mayıs tarihi için belirlenmiş olan görüşmelere katılmayacağını açıklamıştır. Kıbrıs Türk tarafının 253 sayılı karara ilk tepkisi Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin 17 Haziran 1983 yılında aldığı karardır.²⁶² Karar, Kıbrıs Türklerinin self determinasyon hakkına vurgu yapıyor ve adada kolonyal rejimin sona erdiğini, egemenliğin iki toplumdan birine transfer edilemeyeceğini, iki toplumun Cumhuriyet'in ortak kurucuları olduğunu ifade ediyordu. Bunun yanı sıra Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Kıbrıs Türk halkı tarafından seçilmediğini ve onların yokluğunda alınan kararların da onlara empoze edilemeyeceğini belirterek self determinasyon hakkını vurguluyordu. Kipriyanu'nun bu karara tepkisi 20 Haziran 1983 tarihinde Denktaş ile Genel Sekreterin nezaretinde yapılacak zirve görüşmelerini reddetmek olmuştur.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin İlanı

15 Kasım 1983'e böyle bir atmosferle gelinmiştir. Denktaş, BM'deki anlayış eksikliğinin yanı sıra Kıbrıs Rum Yönetimi'nin BM kararlarını kendi çıkarlarına kullanma eğilimi ve toplumlararası müzakerelerde bir ilerleme sağlanamaması nedeniyle başka bir seçeneği kalmadığını, Kıbrıs Türk toplumunun kendi kaderini tayin hakkına dayanarak, eşit kurucu ortaklardan birisi olması nedeniyle başka bir alternatifinin bulunmadığını ve Kıbrıs Rum liderliğinin müzakere masasını terk edip, sorunun Kıbrıs Türk halkının erişimi olmayan uluslararası camiaya taşınması bağımsız devlet ilanını zorunlu kılmıştır.

²⁶¹ Ulusoy, a.g.e, s.39.

²⁶² Orhun, s.78.

Adada federe bir yapının çözüm getirmeyeceği yönündeki kanatın güçlenmesi üzerine Türk tarafı 15 Kasım 1983'te self determinasyon hakkına dayanarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) kuruluşunu tüm dünyaya şu bildirgeyle ilan etmiştir:

“ Kıbrıs Türk Halkının özgür iradesini temsil eden, doğuştan hür ve eşit olan bütün insanların hür ve eşit yaşamalarına inanan, bu inanç içinde, Kıbrıs Türk halkının kendi kaderini tayin etme hakkını 17 Haziran 1983 tarihli kararıyla dünyaya ilan etmiş olan, ırk milli menşe, dil ve din gibi farklara dayalı olarak insanlar arasında ayırım gözetilmesini, her türlü sömürgeciliği, ırkçılığı, baskı ve tahakkümü reddeden; Kıbrıs'ta, Doğu Akdeniz'de, Orta Doğu'da ve dünyada tam bir barış ve istikrarın, özgürlüğün, insan haklarının egemen olmasını isteyen; Kıbrıs Adası'ndaki iki halkın, kendi milli benliğini koruyarak, kendi kesimlerinde, huzur ve güven içinde yaşama ve kendi kendilerini yönetmeye hakları olduğuna inanan, aynı adada yan yana yaşamaya mecbur bulunan bu iki halkın aralarındaki bütün sorunları, eşit düzeyde müzakerelerle, barışçı, adil ve kalıcı bir çözüme ulaştırmanın mümkün ve zorunlu olduğu görüşüne sınıksız bağlı bulunan; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanının, iki eşit halk arasında ortaklığın bir federasyon çatısı altında yeniden kurulmasını ve sorunlarının çözümlenmesini engellemeyip, kolaylaştırabileceğine kani olan; iki halk arasındaki bütün sorunların barışçı ve uzlaşmacı bir politika ile çözülmesi için Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin gözetimi altında eşit düzeyde müzakereler yürütülmesini yüreктen dileyen ve önerilmiş bulunan zirve toplantısının bu açıdan yarar sağlayacağına inanan Meclisimiz, Kıbrıs Türk Halkı adına, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve bağımsızlık bildirisini onaylar ”²⁶³

Adanın kuzeyindeki Türklerin devletleşmesi, biraz da Türkiye'deki siyasi ortamın sonucu olup devamındaki gelişmeler uluslararası çevrelerin Kıbrıs Sorunu'na bakışını ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır. Türkiye'de askeri yönetimin iktidarda olması, Kıbrıs Türklerinin devletleşmesi açısından uygun bir ortam yaratırken Türkiye, yeni kurulan devleti hemen tanımış ve kağıt üzerinde de olsa uluslar arası görüşmelerde Kıbrıs Devleti

²⁶³ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet adresi: <https://www.kktcb.org/tr/belgeler/kibris-sorunu/1983-2004> (Erişim 10 Nisan 2018)

adına hareket eden Rumların karşısına Türklerin de bir devlet kimliği ile çıkması mümkün olmuştur.²⁶⁴ Öte yandan KKTC'nin tanınması için Türkiye Müslüman ülkelere çağrıda bulunmuş, Pakistan yakın bir zamanda tanıyacağını belirtmesine karşın aradan geçen zamana rağmen henüz tanımamıştır. Çağrı yapılan devletlerden sadece Bangladeş, KKTC'yi tanımış ancak İngiltere'nin baskısı ile tanıma kararını bir gün sonra geri çekmek zorunda kalmıştır. Çağrı yapılan diğer İslam ülkelerinin hepsi İngiltere ve ABD'den baskı görmüş ve hepsi çeşitli şekillerde yakın ilişki kurma çabası sergilemesine karşın resmi olarak KKTC'yi tanıma yoluna gitmemişlerdir²⁶⁵.

The logo consists of the letters "TCE" in a bold, white, serif font, with a small "TM" trademark symbol to the upper right of the "E". The logo is centered within a solid red rectangular background.

²⁶⁴ Zaim M. Necatigil, **The Cyprus Question and the Turkish Position in International Law**, Oxford University Press, Oxford 1990, s.133.

²⁶⁵ Hande Erol, "Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluş Süreci", **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl: 3, Sayı: 17, Eylül, 2015, s. 308-311.

SONUÇ

Kıbrıs'ın Osmanlı'nın elinden çıkması ile birlikte başlayan Türk ve Rum toplumu arasındaki anlaşmazlıklar zamanla daha da şiddetlenerek Rumların Megali İdea ve Enosis planları çerçevesinde adadaki Türk varlığını sona erdirmeye girişimlerine dönüşmüştür. Doğrudan Türk toplumunun can güvenliğini tehdit eden olayların artması ve nihayetinde 15 Temmuz 1974'de Yunanistan'da iktidarda bulunan albaylar cuntası tarafından gerçekleştirilen darbe neticesinde Türkiye garantör devlet olma yetkisini kullanarak adaya askeri bir müdahale gerçekleştirmiştir.

Bu müdahalenin askeri ayağı başarılı bir şekilde sonuçlandırılmasına karşın bu başarı siyasi anlamda kazanımlara dönüştürülemedi. Bunda taraflı bir bakış açısıyla Rumların bütün eylemlerini hoş gören uluslararası kamuoyunun etkisi büyük olmuştur. KTFD'nin kurulmasını ve Türklerin kendilerini güvende hissedebilecekleri bir devlet çatısı altında bulunmalarına onay vermeyen bu tutum Rumları cesaretlendirerek Türk toplumuna uyguladıkları baskıyı sürdürmelerine neden olmuştur. Tüm bu gelişmeler neticesinde artık Rumlarla birlikte olma şans olmadığını gören Kıbrıs'lı Türkler KKTC'yi kurmuşlar ancak uluslararası toplumun ambargosu ile karşı karşıya kalmışlar ve dünyadan izole olmuşlardır. Rumlar lehine bozulan denge adada ki uzlaşma arayışlarının da mevcut avantajlı pozisyonunu kaybetmek istemeyen Rumlar tarafından geçersiz kılınma gayretleri ile neticelenmiştir. Bu durum yakın bir zamanda adada sorunun çözümü yönünde atılacak adımların önündeki en büyük engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısı ile Rumlara başından bu yana her türlü desteği sağlayan uluslararası camianın Türkler söz konusu olunca ikiyüzlü bir tavır sergilediğini söylemek mümkündür. Batı dünyasının Rumlara gösterdiği hoşgörüyü Türklerden bu kesinlikte esirgemesine bakarak gelecekte gerek ABD ve İngiltere'ye gerekse AB'ye ne denli güvenilebileceğini kestirmek mümkündür. Bu nedenle batılıların zorunlu kalmadıkça Kıbrıs Meselesi'nde Türklerin lehine olacak gelişmeleri kabullenmelerini beklemek tarih bilmemek ve hayalcilikten başka bir anlam taşımamaktadır.

KAYNAKLAR

- AKSAYGUN, Mustafa G., “Kıbrıs Türk Milli Mücadele Tarihinde Kanlı Noel”, **Denktaş’a Armağan**, Ed. Yakan Cumalıoğlu- Erol Cihanigir, Turan Vakfı Yayınları, Ankara 2000, s.44-59.
- ALASYA, H. Fikret, **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 71, Seri:III, Sayı: A.18, Ankara 1987.
- BOZKURT Enver ve Havva Demirel **Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Kapsamında Kıbrıs Sorunu**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2004.
- COŞKUN, Yasin, “Kıbrıs Türk Federe Devleti’nin (KTFD) İlanından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin (KKTC) Kuruluşuna Kadar Olan Süreçte Kıbrıs Sorunu (1975-1983)”, **ASOS Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl:6, Sayı:64, Ocak 2018, ss.119-143.
- DEMİRHAN Hasan, **1914–1918 Yılları Arasında Yunanistan’da Yasanan Gelişmeler**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.
- DENKTAŞ, Rauf, **Kıbrıs Girit Olmasın**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004,
- _____, **Yeniden 12’ye 5 Kala**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2005.
- ERCAN, Murat, “Türk Dış Politikasında Kıbrıs”, Ed: Murat Ercan, **Değişen Dünyada Türk Dış Politikası**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2011
- EROL, Hande, “Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Kuruluş Süreci”, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl: 3, Sayı: 17, Eylül, 2015,
- GAZİOĞLU, Ahmet C., **Kıbrıs’ta Cumhuriyet Yılları ve Ortaklığın Sonu (1960-1964)**, Lefkoşe: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, 2003.
- İSMAİL Sebahattin, **Kıbrıs Barış Harekâtı’nın Nedenleri-Gelişimi-Sonuçları**, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul, 1988.
- KESER, Ulvi Kızılay **Belgeleri Işığında Kıbrıs Barış Harekâtı 1974**, Pulat Basımevi Ankara.
- KIRALP Şevki, “1967-1974 Döneminde Kıbrıs Sorunu ve Türkiye ile Yunanistan’ın Kıbrıs Politikaları”, **Journal of History Culture and Art Research**, 7(2), 2018 s.444-460.

- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet adresi: <https://www.kktcb.org/tr/belgeler/kibris-sorunu/1983-2004>(Erişim 10 Nisan 2018)
- MÜTERCİMLER, Erol, **Satılık Ada Kıbrıs, Kıbrıs Barış Harekâtının Bilinmeyen Yönleri**, Alfa Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2007.
- NECATİGİL, Zaim M, , **The Cyprus Question and the Turkish Position in International Law**, Oxford University Press, Oxford 1990.
- OBERLING Pierre, **Bellapais’e Giden Yol**, (Çeviren: Mehmet Erdoğan), Gnkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1987.
- ORHUN, Fatma Çalık, **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. Denktaş’ın Annan Planı Sürecindeki Mücadelesi**, İstanbul: Hiper Yayın, 2019.
- _____, “ Reasons Leading to the Cyprus Peace Operation and Developments in the Cyprus Problem After The Operation”, **ASOS Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl:7, Sayı:93, Haziran 2019, ss.411-419.
- ŞENER, Bülent “Kıbrıs Barış Harekatı’nın Meşruiyeti ve Uluslararası Hukuk Açısından Bir Değerlendirmesi” **Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi Ve Geleceği, Uluslararası Sempozyumu**, Bildiriler Kitabı Yayına Hazırlayan: Duygu Türker Çelik, Ankara, 2014, ss. 395-434.
- TUNCER, Hüner, **Kıbrıs Sarmalı Nasıl Bir Çözüm?**, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2. Baskı, 2012.
- ULUSOY, Kıvanç, **Doğu Akdeniz’de Güç Mücadelesi ve Kıbrıs Sorunu**, Ankara: USAK Yayınları, 2015.
- VATANSEVER, Müge, “Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** Cilt: XII, Yıl:2012, ss.1487-1530.